

МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

ВІННИЦЬКА ФІЛІЯ

Міжнародна науково-практична конференція

**“ПРАВО І СУСПІЛЬСТВО:
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВЗАЄМОДІЇ”**

м. Вінниця, 25 – 27 травня 2000 року

Вінниця 2000

ПРАВОВА КУЛЬТУРА ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ПОЛІТИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Довбиш В.А., к.ф.н., доцент ВФ МАУП, Довбиш В.З., викладач ВДТУ,
(Вінниця, Україна)

Конституція України закріпила основні підвалини побудови демократичної, соціальної, правової держави. Важлива роль в цьому процесі належить правовій освіті. Саме вона покликана здійснювати підготовку кадрового забезпечення розвитку підприємництва, формування середнього класу, як основи успішного функціонування суспільства в цілому і всіх його ланок. Історичний досвід і практика сьогодення свідчать, що підвищення правової культури, засвоєння правових знань широкими верствами населення, безпосередньо впливає на його політичну поведінку, в тому числі на рівень відповідальності в прийнятті політичних рішень. Таке підвищення може здійснюватися в різних формах. Основними серед них є правова агітація, правова пропаганда, правова освіта та правова просвіта.

Правова агітація полягає у розповсюдженні правових ідей, юридичних знань серед невеликої кількості населення. Здійснюється вона, як правило, безпосередньо агітатором. Правова пропаганда – це розповсюдження певних правових ідей, законодавства серед значної кількості населення за допомогою засобів масової інформації (телебачення, радіо, преса). Правова просвіта – форма більш глибокого впливу на розвиток правової культури. Вона має завданням дати певні знання з тих чи інших питань права, роз'яснити сутність конкретних інститутів та норм діючого законодавства.

Найефективнішою формою розвитку правової культури є правова освіта. Полягає вона у науково обгрунтованому, планомірному, методично забезпеченому формуванні цілісної системи професійно-юридичних знань, умінь та навиків.

Перелічені та інші форми розвитку правової культури безпосередньо впливають на становлення членів суспільства в якості політично активних та відповідальних суб'єктів, здатних самостійно ставити перед собою конкретні завдання і шукати правові шляхи і методи їх реалізації в межах діючого законодавчого поля. Норми цього поля, визнаючи за особою свободу волі, проявляють свій глибоко гуманістичний характер: вони забороняють ставитись до людини як до "гвинтика" держави, як до безмовного об'єкту адміністрування. Ця заборона кладе край диктаторським замахам на особу, в тому числі й таким, що здійснюються, скажімо, з мотивів турботи про "спільне щастя", яке на протязі історії людства, особливо в ХХ столітті, неодноразово наповнювалось відкритим демагогічним змістом. Разом з тим правові норми встановлюють певні вимоги до осіб, які виконують роль представників виборців, підставляючи притягнення їх до юридичної відповідальності.

Висновок про необхідність поглиблення правової культури широких верств населення України, усвідомлення ним сутності правових норм як чинника формування політичної відповідальності та об'єктивної умови власного правозахисту, позитивного відношення до державних інститутів, знайшов відображення на різних рівнях суспільних відносин.

На загальнодержавному рівні він проявився у прийнятті "Програми правової освіти населення України" (затверджена Постановою Кабінету Міністрів України від 29 травня 1995 р.), розробці в 1997 році спеціалістами Міністерства юстиції України та Академії правових наук України проекту Загальної концепції правової реформи в Україні. Важливу роль в цьому відіграв Указ Президента України від 17 червня 1998 р. "Про заходи щодо відзначення другої річниці Конституції України", один із пунктів якого передбачає обов'язкове впровадження у всіх вищих навчальних закладах вивчення провідної галузі національної правової системи – конституційного права [1].

Ця галузь права має своїм предметом регулювання суспільних відносин, які виникають при формуванні і функціонуванні державно-владних інститутів як головних суб'єктів політичної системи. Поглиблене вивчення широкими верствами правової регламентації діяльності вищих та місцевих органів влади і посадових осіб об'єктивно сприяє підвищенню політичної відповідальності останніх за власну діяльність та прийняті рішення, змушує представників політичних та владних органів більшою мірою враховувати права та інтереси цих верств. Адже інститутами конституційного права є не лише конституційні права та обов'язки громадян, а й питання правового статусу органів та посадових осіб держави, інших суб'єктів політичних відносин, правового захисту особи від незаконних посягань з боку цих суб'єктів, їх відповідальності за протиправні діяння. Ця відповідальність може здійснюватись як у правових формах, тобто таких, які передбачені нормами діючого законодавства (відкликання депутата, розформування органу влади чи органу місцевого самоврядування, припинення діяльності чи розпуск партії, оголошення імпичменту тощо), так і у формах політичних (зниження політичної підтримки з боку виборців, вихід членів з рядів партії чи руху, програш на виборах, відставка).

На місцевому рівні усвідомлення необхідності докорінних змін у формуванні правової культури громадян України, приведення її до рівня правової культури громадян провідних держав світу знайшло відображення у процесі зростання кількості юридичних дисциплін, які викладаються у вузах. При цьому особливий акцент робиться на вивченні життєво важливих за умов формування ринкових відносин та політичної стабільності таких галузей права як конституційне право зарубіжних країн, міжнародне економічне право, міжнародне приватне право, цивільне право.

Вирішення проблеми підвищення правової свідомості, правової культури передбачає наявність належного кадрового забезпечення цього

процесу. Ще зовсім недавно, 10 років тому, кадрів професійних юристів в Україні було в три-чотири рази менше відносно загальної кількості населення, ніж, наприклад, у США, Німеччині, Франції та інших провідних державах світу. Так, у США понад 170 вузів щорічно випускало 45 тис. правознавців [2]. В Україні цей показник коливався біля 2,5 тис., та й ті готувались переважно для правоохоронних органів, а кількість адвокатів на сто тисяч населення дорівнювала 7-8 чоловікам (менше, ніж в 1913 р.) [3].

Для подолання такої спадщини колишньої командно-адміністративної системи всередині 90-х років відбулось вибухоподібне становлення значної кількості юридичних вузів різних форм власності та правничих факультетів і спеціальностей у вузах неюридичного профілю. В результаті цього 1 вересня 1998 року на юридичні спеціальності по Україні було зараховано понад 15 тис. першокурсників, а на початку 2000 року функціонувало 180 юридичних вузів та факультетів [4].

Звичайно, за короткий час проблема кадрового забезпечення навчального процесу з правових дисциплін у всіх вузах не може бути вирішена, але, сподіваємося, кількісні зрушення з необхідністю приведуть до якісних змін, в тому числі і в процесі формування правосвідомості як чинника політично-відповідальної поведінки широких верств населення. На таку думку наштовхують позитивні зрушення в орієнтації підготовки юристів на приватно-правову сферу (цивільне, господарське, трудове право тощо), тобто для забезпечення представництва і захисту, перш за все, приватних інтересів особи, громадянина, людини від протиправних посягань як з боку інших осіб, так і з боку владних органів. Формування поглибленої системи правового захисту індивіда також позитивно впливатиме на підвищення відповідальності управлінських суб'єктів політико-владних відносин.

Література:

1. Указ Президента України від 17 червня 1998 р. "Про заходи щодо відзначення другої річниці Конституції України" // Урядовий кур'єр. — 1998. — 20 червня. — С. 2.
2. Тацій В., Шелипученко Ю. Концепція розвитку юридичної науки і освіти в Україні // Право України. — 1994. — № 1—2.
3. Квинтессэнция: филос. альманах / Сост.: В.И. Мудрагей, В.И. Усанов. — М.: Политиздат, 1990. — С. 232.
4. Націю звеличують великі цілі і діла. Виступ Президента України Л.Д. Кучми у Верховній Раді України 22 лютого 2000 року // Урядовий кур'єр. — 2000. — 23 лютого.